EBÛ ABDURRAHMÂN ES-SÜLEMÎ

Horasan'da yetişen evliyânın büyüklerinden. İsmi, Muhammed bin Hüseyn es-Sülemî [veya Selemî] el-Ezdî en-Nişâbûrî olup, künyesi Ebû Abdurrahmân'dır. Şafiî mezhebi fıkıh, tefsîr, hadîs, lügat, târih ve diğer ilimlerde büyük âlim idi. Evliyânın büyüklerinden Ebû Amr-ı Nüceyd'in torunudur. Babası ve annesi de, tasavvuf yolunda yüksek derece sahibi idiler.

Sülemî (radıyallahü anh), 330 (m. 942) senesi Ramazan ayında doğdu. 412 (m. 1021) senesi Şa'bân ayının 3. Pazar günü vefât etti. Kabri Nişâbûr'da tanınmakta olup, ziyâret edenler istifâde etmektedirler. Küçük yaşta ilim öğrenmeye başladı. İlk tahsilini, dedesinden ve babasından yaptı. Küçük yaşta babası vefât edince, daha çok dedesinin himâye ve sohbetlerinde bulundu. İlk olarak Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Daha sonra ilim öğrenmek için çeşitli yerlere gitti. Birkaç defa Bağdad'a geldi. Ebü'l-Kâsım en-Nasrabâdî, Ebû Nasr-ı Serrâc, Ahmed bin Ali el-Mukrî ve başka bir çok zâtlardan ilim öğrendi. Kendisinden de; Ebü'l-Kâsım Kuşeyrî, Ebû Abdullah Hâkimi Nişâbûrî, Ebû Bekr el-Beyhekî ve başka birçok büyük zâtlar ilim öğrendiler.

Zamanında bulunan evliyânın İmâmı idi. Bütün ilimlerde âlim, hadîs ilminde Hâfız olup, tasavvufun inceliklerine hakkıyla vâkıf idi. Bu yolun büyüklerinin hâllerini, yollarını, târihlerini anlatan çok kıymetli eserler tasnif etti. İlim öğrenmek için çok sıkıntılara katlandı. İlim öğrenmek, hadîs-i şerîf yazmak için Nişâbûr, Merv, Irak ve Hicaz'ı dolaştı. Ebû Abdurrahmân es-Sülemî (radıyallahü anh), çok ibâdet ederdi. Haram ve şüphelilerden son derece sakınır, dünyâya hiç ehemmiyet vermezdi.

Hatîb-i Bağdadî diyor ki, "Bulunduğu beldede ve velîler taifesi arasında Ebû Abdurrahmân'ın şânı çok yüksek oldu. Herkes tarafından sevilir, hürmet edilirdi. Herkes kendisini medhederdi. Kendisi aynı zamanda ehl-i hadîsdendir."

Tâcüddîn-i Sübkî (radıyallahü anh) buyuruyor ki, "Hatîb'in bu sözü doğrudur. Ebû Abdurrahmân sika, güvenilir bir zât idi. Aleyhde bir söz söyleyen çıkarsa ona i'tibâr edilmez."

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî (radıyallahü anh) hakkında, en güzel hükmü, derste, tahsilde kendisiyle beraber olanlar, asrında yaşayanlar vermişlerdir. Bunlar, kendisini tanıyıp, ilminden istifâde edenlerdir. Meşhûr Hılyet-ül-evliyâ'nın sahibi Ebû Nu'aym İsfehâni (radıyallahü anh) bunlardandır. Bu zâtlar, Ebû Abdurrahmân'dan şöyle bahsederler Ebû Abdurrahmân (radıyallahü anh), tasavvuf yolunda ilerlemekteki gayreti, Selef-i sâlihînin önce gelen âlimlerinin yollarına ve sözlerine bağlılığı bakımından zamanının bir tanesi idi. Büyüklerin yollarına sımsıkı sarılmakta, onlara tâbi olmakta çok ileri idi. Tasavvuftan haberi olmadığı hâlde bu yolda bulunduğunu söyleyen câhillerden dâima uzak durur, bunları kınardı. Bulunduğu şehirde ve diğer İslâm beldelerinde bulunan genç-ihtiyâr, avam ve havas, sultan-köylü herkes tarafından sevilir, ta'zim ve hürmet görürdü. Herkes: "O, yeryüzünde, Allahü teâlânın velî kullarından biridir" derdi. Yazdığı eserlerin sayısı yüzden fazla olup ba'zıları şunlardır: Tabakât-us-sûfıyye, Tefsîr-i hakâyık, Muhtasar, Menâhic-ül-ârifîn, el-Fütüvvet, Âdâb-üs-sohbet, Âdâb üs-sûfiyye, Derecât-ül-muâmelât, Erba'în.

> Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin bildirdiğine göre, Ebû Ali Şebevî, Resûlullahı (aleyhisselâm) rü'yâsında görüp "Yâ Resûlallah! "Benim saçlarımı Hûd sûresi ağarttı" sözünün sizden rivâyet edildiği doğru mudur? Bu doğru ise, buna sebeb olan, bu sûrenin hangi kısmıdır? Peygamberlerin kıssaları mı? Yoksa geçmiş milletlerin mahvolmaları mı?" diye sordu. Resûlullah (aleyhisselâm) cevâbında; "Bunların hiç biri değil. Sâdece, Allahü teâlânın "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol" emri beni ihtiyârlattı, saçlarımı ağarttı" buyurdu.

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî (radıyallahü anh) buyurdu ki:

"Tasavvuf yolunda ilerlemek isteyen bir talebeye şu iki şey mutlaka lâzımdır Her hâlinde doğruluk ve bütün işlerinde edeb üzere bulunmaktır."

"Biz öyle büyük zâtlara yetiştik ki, onlar Kur'ân-ı kerîmde bulunan âyet-i kerîmeleri onar onar öğrenirlerdi, öğrendikleri on âyetteki hükümleri, kendi yaşayışlarında tatbik etmedikçe, diğer on âyete geçmezlerdi."

Büyük âlimler, Ebû Abdurrahmân es-Sülemî hazretlerinin yazdığı Tefsîr-i hakâyık isimli eserini, tefsîrden ziyâde te'vîl kitabı sayarlar. O âlimlere göre; te'vîllerin doğruluğu da, tefsîr ile ölçülerek anlaşılır. Te'vîl, tefsîre uymazsa atılır. Uyarsa, alınabilir denildi. Tefsîr kitaplarını yazanlar, tefsîr kısımlarını tefsîr olarak, te'vîl kısmım da, tefsîre uygun olduğu için yine tefsîr olarak kabûl buyurmuşlardır. Ebû Abdurrahmân es-Sülemî hazretlerinin Hakâik tefsîrinde buyuruyor ki:

"Namaza başlarken elleri kulaklara kaldırıp tekbir almak; Allahtan başka her şeyi arkaya atıp iki dünyâyı bıraktım, yüzümü senin cemâline çevirdim demektir."

"Fecr sûresinin birinci âyet-i kerîmesi olan "Vel-Fecri" (Fecre yemîn olsun) kelimesi, âriflerin kalblerinden kaynayıp gelen ma'rifetlere yemîndir. Nitekim naklolunur ki, âşıkın kalbi, aşk ateşinden yanmakta, Allahü teâlâya kavuşmanın şevkiyle hareket etmekte ve yedi kat gökler, onun nûru ile dolmaktadır. Melekûttaki melekler, "Yâ Rabbî! Bu nasıl bir nûrdur ki, yeryüzünden yükseldi ve yedi kat gökleri, cemâlinin parlak nûru ile süsledi?" derler. Allahü teâlâ da,"Bir âşıkınaşkdenizi olup, kalbinde elem doğmuştur. Bu, benim cemâlimin ma'rifet dalgasıdır ki, ben ona, onun bana olan iştiyâkından daha fazla müştakım" buyurur. Ba'zı tefsîrlerde, "Vel-Fecri" kelimesi, Muhammed aleyhisselâma yemîndir. Bundan sonra gelen "Ve Leyâlin aşr" âyet-i kerîmesi ise, Muhammed aleyhisselâmın çok sevdiği aşere-i mübeşşere, ya'nî Cennetle müjdelenmiş on Sahâbiye yemîndir" şeklinde bildirilmektedir.

"Yine Hakâik tefsîrinde buyuruluyor ki:

"Sehl bin Abdullah-ı Tüsterî (radıyallahü anh) buyurdu ki, "Bizim yolumuzun esâsı üç şeydir: Helâl yemek, her hareketinde Peygamber efendimize (aleyhisselâm) tâbi olmak ve bütün amellerinde hâlis niyet etmektir."

Yine Hakâik tefsîrinde Ebû Bekr-i Râzî'nin Dirâc'dan naklen şöyle buyurduğu bildirilmektedir. "Tevekkül imâna yakındır. Herkesin tevekkülü, îmânı miktârıncadır. O halde tevekkül etmek isteyenin, imânını amel ile beraber, sağlam bulundurması gerekir."

Yine Hakâik tefsîrinde, Mutaffifîn sûresinin tefsîrinde Hamdûn-i Kassâr (radıyallahü anh) buyurdu ki: "Vay o kimsenin hâline ki, din kardeşinin ayıbını görür, onunla meşgûl olur da, kendi

ayıbını görmez, aklına bile getirmez. İşte âyet-i kerîmedeki tatfif=eksik ölçmek budur.”

> Ebû Abdurrahmân es-Sülemî’nin (radıyallahü anh) Erba’în isimli kitabında bildirdiği, Ebû Hüreyre hazretlerinin rivâyet ettiği bir hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdu ki,“İlimlerden gizli gibi tutulan ba’zıları vardır ki, onları ancak ârif-i billâh olanlar anlar. Bu ilimden bahsettikleri vakit, onları ancak kendini beğenen bir takım insanlar yalanlar. Sakın, Allahü teâlânın kendi fadlından ilim verdiği âlimleri tahkir etmeyin! Çünkü azîz ve celîl olan Allahü teâlâ, onlara o ilmi verirken tahkir etmedi.”

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî hazretleri fütüvveti şöyle izah etmektedir “Fütüvvet; Allahü teâlânın emirlerini yapmak, yasaklarından kaçınmak, güzel huylu olmaktır. Fütüvvet sahibi olan iyi bir müslüman, dostlarıyla sohbet eder. Onların ihtiyâçlarını giderir. Kendisine yapılan kötülüklere bile iyilikle karşılık verir. Kabahatlileri cezalandırmaz. Başkalarının kusurlarını araştırmaz. Kimsenin hatâsını yüzüne vurmaz. Hiç kimseyi azarlamaz. Misâfir gittiği yerde, ikram edilen yemekte kusur bulmaz! Bütün güzel huyları kendinde toplamıştır. Dostlarını ziyâret edip, dostluk bağlarını kuvvetlendirir. Komşularının, akrabalarının, dostlarının haklarını gözetir. Yemek âdabına dikkat eder, arkadaşlarının yemeğe önce başlamasını kendisine tercih eder. Günah olmayan husûslarda arkadaşlarına uyar. Dostlarının, kendi malından tasarruf etmelerine müsâade eder. Kendisini ziyâret için gelenlere yer verir, ikramda bulunur. Ziyâfet verir, güler yüz gösterir.

> Fütüvvet sahibi iyi bir müslüman, Allahü teâlânın dostlarını sever, düşmanlarını sevmez. Sevdiğini Allah için sever. Doğruluktan hiçbir zaman ayrılmaz. Dostlarının sevincine katılır, onlara karşı asık suratlı durmaz. Çünkü sevgili Peygamberimiz (aleyhisselâm) “Allahü teâlâ, dostlarının yüzüne karşı somurtan insana buğz eder” buyurdu. İyi bir müslüman, iyiliklerini görmez ve yaptığı işlerden karşılık beklemez. Tövbe etmeyi geciktirmez ve tövbesinde sebat eder. Allahü teâlânın emri olduğu için çok çalışır, hiçbir zaman rızkından endişeye düşmez. Tevekkül sahibidir. Başkalarının kendisine nasıl davranmalarını istiyorsa, insanlara da o şekilde muâmelede bulunur. Nefsi için istediğini, başkaları için de ister. Duâ ederken, duânın edeblerine uyar, kulluk vazîfelerine dört elle sarılır. Her an kendini hesaba çeker. Bu âna kadar geçen zamanının isyan ile geçtiğini düşünerek, tövbe ve istiğfara devam eder. Haramlardan sakınır, Allahü teâlâyı hiç unutmaz. Zamanlarını ibâdet ile geçirir. Nefsinin ve şeytanın hîlelelerinden sakınır, dünyâya meyl etmekten, ya’nî dünyâyı sevmekten cenâb-ı Hakka sığınır. Allahü teâlâyı unutturan her şeyden şiddetle kaçar, bütün uzuvlarını yaratılış gayesine uygun kullanır. Her müslümana hüsn-i zân eder. Hakîkî bir müslüman, devamlı nasihat eder. Emr-i bil ma’rûf ve nehyri anil münkerde bulunur. Kendi kusurlarını düşünür, merhamet sahibidir. Şehvetlerine uymaz, başolma sevdasına kapılmaz, parmakla gösterilmekten kaçınır. Allahü teâlânın emirlerini yapmakta, yasaklarından sakınmakta ve buna devam etmekte sabırlıdır. Dîni İslâma hizmet etmekten zevk duyar. Bu konuda karşısına çıkan her türlü zahmete katlanır. Başına gelen belalara sızlanmaz. Fütüvvet sahibi iyi huylu bir müslüman, kendisini ilgilendirmeyen şeylerle ve başkalarının ayıbını araştırmakla uğraşmaz. Dünyâya tama’ etmez. Doğru sözü kabûl eder, itirazda bulunmaz. Zengin ise, fakir olanlardan ücretsiz hizmet beklemez. Cüneyd-i Bağdadî hazretleri, talebelerinden birinin pazardan aldığı yiyecekleri, fakire verip taşıttığını görünce, o yiyeceği yemeyip dağıttırmıştır. Orada hazır bulunan İbrâhim Havvâs ise, o talebe arkadaşına, “Dünyâyı gözünde o kadar büyütmüşsün ki, fakiri yiyeceklerinin hamalı yapıyorsun” buyurdu.

İyi bir müslüman dünyâ malı için arkadaşlarına kırılmaz. Kimseden birşey istemez. Kanâat sahibidir. Allahü teâlânın verdiği ni’metlere dâima hamd eder. Kalbinin kırık olduğu zamanlarda, müslüman kardeşlerine duâ eder, onlar için af ve afiyet temennisinde bulunur. Cimrilikten sakınır, Allah için vermekten zevk alır. Kendisi için bâki olan, cebinde sakladığı değil, Allah için vermiş olduğudur. Müslümanların huzûrunu,

kendi huzûruna tercih eder. Onların verdiği zahmetlere sabırla karşı koyar. Kimseye karşı kibirlenmez, böbürlenmez ve kimseyi hor görmez.

Fütüvvet sahibi hakîkî bir müslüman, yarım iş yapmaz. Başladığı işi bitirir. Anne ve babasına öf bile demez. Onların günah olmayan emirlerini yapar. Çocuklarına iyi bir terbiye verir, dinini öğretir. Şefkatlidir. Ailesi ile iyi geçinir, onu iyi idâre eder. Haram olmayan isteklerini, gücü yettiği kadar yerine getirir. Akrabalarını ziyâret eder, uzak olanlara gidemezse, mektûpla gönüllerini alır. Onlara iyilik etmekten geri kalmaz. Herkese: güler yüzlüdür. Kalb kırmanın Kâ'be'yi yıkmaktan daha büyük günah olduğunu bilir. Zenginlere, zenginliğinden dolayı hürmet etmez. Her müslümana karşı tevâzu sahibidir. Âlimlerin buyurduğu gibi hareket eder. Evliyâlık hâllerini inkâr etmez. Bid'at sahiplerinden, insanların Allahü teâlâya ulaşmasına engel olan kimselerden, arslandan kaçar gibi sakınırlar.

Fütüvvet sahibi olan iyi bir müslüman, kimseyi özür dilemeğe mecbûr etmez. Sır saklayıcıdır, ihânet etmez. Hased etmekten sakınır. Ebû Bekr el-Varrâk hazretleri, "Eskiden fütüvvet sahipleri, arkadaşlarını över, kendilerinden bahsetmezler, hattâ kötülerlerdi. Rahatlığı dostlarına, zahmeti kendilerine seçerlerdi. Şimdi ise, herkes kendilerini övüp, dostlarını kötülüyor. Zahmeti kardeşine, rahatı kendilerine seçiyorlar" buyuruyor. Yahyâ bin Muâz hazretleri de; "Üç huy vardır ki, kişinin amelini ve ahlâkını düzeltir: 1. Zengin olanlara düşman gözüyle bakmayıp, nasihat verici olmak. 2. Fakirlere karşı kibirli olmayıp, tevâzu üzere olmak. 3. Hanımlara karşı kaba davranmayıp, şefkat ile muâmele etmektir" buyurdular.

> Hakiki bir müslüman, kötü arkadaşlardan sakınır. Âlimlerin sohbetlerini kaçırmaz. Kendisinden daha fakir olanlarla oturup kalkar ve bunu kendisi için bir aşağılık olarak düşünmez. Allahü teâlâdan korkar, ümidini kesmez ve kadere rızâ gösterir. Verdiği sözü yerine getirir. Yaptığı iyiliği başa kakmaz. Fitne çıkarmaktan şiddetle kaçar. Kulağını kötü söz işitmekten, dilini de kötü söz söylemekten korur. Ya'nî bunlara riâyet edilmeyen yerlerde bulunmaz. Malı ve mevkii ile müslümanlara elinden gelen her iyiliği yapar. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdular ki: "Birbirinize selâm veriniz! Birbirinize yiyecek ikram ediniz! Akrabanızın haklarını gözetiniz! Gece, uyurken namaz kılınız! Bunları yaparak, selâmetle Cennete giriniz!"

Ebû Abdurrahmân es-Sülemî hazretlerinin "Menâhic-ül-ârifîn" isimli eserinde buyuruyor ki:

"Tasavvuf yoluna başlayacak olan bir talebe, gaflet uykusundan uyanmak istiyorsa, nefsinin kötü alışkanlıklarını yapmamalı ve kötü kimselerle olmamalıdır. Kendisine Allahü hatırlatacak sâlih insanlarla berâber olmalı, onların sohbetlerini ganîmet bilmelidir. Eğer nefsi, bu mevzûda kendisine itaat ediyorsa, kalbini temizlemeğe, iyi huylara sahip olup, kötü huylardan vazgeçmeğe çalışmalıdır.

Bu yoldaki talebe, en önce kendisini irşâd edecek, doğru yolu gösterecek, gafletten uyandıracak bir âlimi aramalı, onu kendine rehber edinmelidir. (Aradığı bu rehber, dinin emirlerine tam ma'nâsıyla uyan ve haramlardan şiddetle kaçınan, kerîm bir zât olmalıdır. Böyle bir kimse görülünce, Allahü teâlâ hatırlanır. Bu rehber, arada hiç kopukluk olmadan, Resûlullah efendimizden başlıyarak, kendi rehberleri vasıtasıyla, kendi kalbine gelen feyz ve bereketleri, talebelerinin kalblerine akıtabilecek bir olgunluktadır. Bu zât, talebesinin her derdine derman olur. Çünkü o, Ehl-i sünnet i'tikâdını, fıkıh ve ahlâk ilmini iyi bilen ve bunlara tam uyan yüksek bir âlimdir. O, her işinde ve her sözünde sünnet-i seniyyeye tam uyar. Zaten sözleri, hareketleri İslâmiyete uygun olmayan ve haramlardan, günâhlardan sakınmayan bir kimse, havada uçsa ve başka hâller gösterse bile, hakikî rehber değildir. Hakiki rehber, talebesini tasavvuf marifetlerinin yüksek derecelerine kavuşturur.

İşte böyle bir rehber, talebelerine din öğreteceği zaman, bunlara önce dinsizler, İslâm düşmanları tarafından şırınga edilen yanlış propagandaları, iftiraları anlayıp, onların temiz ve körpe kafalarını bu zehirlerden temizler. Zehirlenen rûhlarını tedâvi eder. Sonra yaşlarına, anlayışlarına göre, İslâmiyeti ve meziyetlerini, fâidelerini, emirlerindeki ve nehiylerindeki hikmetleri, incelikleri ve insanlığı saadete ulaştırdığını, onların kalblerine yerleştirir. Böylece gençlerin rûh bahçelerinde, dertlere deva, rûhlara gıda olan nefis çiçekler yetişir. Böyle bir din âlimini ele geçirmek, en büyük kazançtır. Onun bakışları, rûhlara işler. Sözleri, kalblere te'sîr eder. Dîni İslâmı hazır lokum gibi yutmak, susuz kalmış iken soğuk şerbet içip,

ciğerlerine kadar serinliyebilmek, ancak böyle olan Allah adamlarının sunması ile mümkündür)

Rehber, kendine gelen talebeye önce taharet, namaz, oruç, zekât ve hac gibi üzerine farz olan ibâdet bilgilerini öğretir. Kur'ân-ı kerîmi okuyup öğrenmesini, helâl rızık kazanmasını dünyâya meyl etmeyip, âhirete yönelmesini bildirir. Daha önce yapamadığı ibâdetleri varsa bunları kaza etmesini, saadete kavuşması için; az yemek, az uyumak, az konuşmak lâzım olduğunu tenbîh eder. Geçmişteki zayi ettiği vakitlerine ve kıymetli ömrünü boşa geçirdiğine üzülüp, ağlamasını emreder. Çünkü Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdu ki, "Kıyâmet günü dört şeyden hesap sorulmadıkça kul serbest bırakılmaz: Ömrünü nerelerde geçirdiğinden, gençliğini nerelerde çürüttüğünden, malını nereden kazanıp nereye sarfettiğinden ve bilgisiyle ne gibi ameller yaptığından."

Talebe, hocasının emirlerini yapmaya devam ederse, Allahü teâlâ da onun tövbesini kabûl eder. Günahlarına pişman olup, bir daha işlememek niyetiyle, Allahü teâlâdan korkarak nasûh bir tövbe yapan talebenin kalbine, muhabbet nûrları akmaya başlar. Allahü teâlâya ve hocasına olan bu sevgi, talebeyi mücâhedeye, gayrete sürükler. İbâdette devamı sağlar. Nefsin arzularını kırar ve insandaki kötü sıfatları yok eder. Cimrilik gibi kötü sıfatlar, cömertliğe Ve diğer iyi huylara dönüşür. Nitekim Peygamber efendimiz (aleyhisselâm): "Allahü teâlâ, evliyâ kullarını cömertlik ve güzel huy üzerine yaratmıştır" buyurdu. Nefsiyle mücâdeleye başlayan talebede bulunan, dedikodu ve iftira sıfatı; sâdık, doğru ve adâletli olmağa çevrilir. Çünkü Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) **"**İnsan doğruluğu araya araya, nihâyet Allah indinde sıddîk yazılır" buyurdular. Düşman olmak ve kin tutmak sıfatı; af, iyilik etmek ve temiz kalb sahibi olmaya dönüşür. Allahü teâlâ, Şuarâ sûresi 89. âyetinde, meâlen "Ancak Allaha hâlis ve pak bir kalb ile varan müstesna" buyurdu. Tama' etme afatı, kanâat sahibi olmaya çevrilir. Böylece insandaki bütün kötü huylar, karşılığı olan iyi sıfatlara dönüşür. Talebe bu şekilde iyi huylarla bezendiği zaman irâde sınırlarına Ve makamlarına girer. Artık âhirete meyli artmıştır. Dünyânın varlıklarına sevinmek ve yokluğuna da üzülmek hâli kendisinde kalmaz.

Eskiden talebelerin rehber olacak bir âlim araması birkaç çeşit olurdu. Ba'zı talebeler, sohbet etmek için bu rehbere gelip tövbe eder, bir müddet onun sohbetinde bulunurlardı. Onun bu şekilde elde edeceği nasîbi; ancak niyeti, kabiliyeti ve kaldığı miktar kadardır. Az da olsa, belki birgün bu iyi niyetinin bereketiyle, hakîki tövbe etmek nasîb olur. Nitekim birgün Peygamber efendimize (aleyhisselâm) gelip: "Yâ Resûlallah! Filan kimse, hem namaz kılıyor, hem de hırsızlık. Ediyor" diye sorduklarında, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) "Namazı, onu bundan men edecektir" buyurdu. Hadîs-i kudsîde Allahü teâlâ buyurdu ki, "Onlar öyle kimselerdir ki, kendileriyle beraber oturanlar, şaki olmazlar."

Ba'zı talebeler ise; zühd, vera' ve takvâ sahibi olmak için gelirlerdi. Rehberi olan âlim de ona, dünyâyı terk edip, ona meyl etmenin, nefsin arzularını yapmayıp zahmetlere katlanmanın, haramlardan ve şüphelilerden kaçınmanın yollarını gösterirdi.

Ba'zı talebeler de sâdece, her işinde ve her hareketinde hocasının emrine uymak ve onun hükmünü gözetmek için gelirlerdi. Bu talebeler kendisini hiç düşünmez, hep mübârek hocasının emirlerine ve arzularına göre hareket ederdi. İşte, arayanların içinde en üstünü bunlardı. Hoca, bu talebesine şefkat ve merhametle muâmele eder, talebe de hocasına karşı edebli olur. Onun her emrine harfiyyen uyar ve onun ahlâkı ile ahlâklanırdı. Hoca, bu talebesinin kalbine, kendisine hocalarından gelen feyz ve bereketlerini akıtır, onun kemâle gelmesi ne çalışırdı. Bu feyz ve bereketlere kavuşan talebe, farkında olmadan, güneşin karşısında duran meyvanın olgunlaştığı gibi olgunlaşıverirdi.

Nitekim Resûlullah efendimiz de Eshâbını böyle olgunlaştırmıştı. Bu olgunluğun en yükseğine kavuşan Hazreti Ebû Bekr oldu. Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) mübârek

teveccühlerine ençok kavuşan Hazreti Ebû Bekr'di. Peygamberlerden "aleyhümüsselâm" sonra, insanların en üstünü oldu. Onun bu üstünlüklere kavuşması, Peygamber efendimize en önce imân etmesi, bütün malını Allah yolunda harcaması ve canını fedadan hiç çekinmemesi sebebiyledir. Eshâb-ı Kirâm arasında onun önüne hiç kimse geçemedi. Peygamber efendimiz harb için orduya yardım istediği zaman, Hazreti Ebû Bekr bütün malını getirdi. Resûlullah efendimiz (aleyhisselâm), "Evine ne kadar mal bıraktın?" buyurunca, o da "Allahü teâlâyı ve Resûlünü..." diye cevap verdi. Ya'nî hiç yok olmayanı bıraktığını söyledi. Çünkü, ebedi, bakî olan ancak Allahü teâlâdır. Bu hâdiseyi Ebû Bekr el-Vâsatî şöyle izah buyuruyor "Eğer, Resûlullah efendimizi (aleyhisselâm) görmenin heybeti kendisini sarmamış olsaydı "Resûlünü bıraktım" demez "Allahü teâlâyı bıraktım" der idi. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) vefât edince, O'nu görmenin heybeti kalmadı. Ondan sonra da, Allahü teâlâdan başka birşeyi görmedi. O zaman Âl-i İmrân sûresinin.
144. "(Hazreti) Muhammed (aleyhisselâm) ancak bir Peygamberdir. O'ndan önce birçok Peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi O, ölür veya öldürülürse, siz ardınıza dönüverecek misiniz? (Dininizden dönecek veya savaştan kaçacak mısınız?) Kim ardına dönerse, elbette Allaha hiç bir şeyin zarar verecek değil..." meâlindeki ayetini okudu. Ayrıca "Kim, Resûlullaha (aleyhisselâm) tapıyorsa, bilsin ki, o vefât etmiştir. Ama kim Allahü teâlâya tapıyorsa O diridir" buyurdu. Hazreti Ömer, Peygamber efendimizden gelen feyz ve bereketleri Hazreti Ebû Bekr kadar olamadığı için, derecesi ondan sonra oldu. Malının yarısını verebildi. Peygamberimizin (aleyhisselâm) "Evine ne kadar mal bıraktın?" buyurduğunda o da, "Malımın yarısını bıraktım" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamberimiz "İkiniz arasındaki fark, cevaplarınız arasındaki fark kadardır" buyurdu. Hazreti Sa'd bin Ebî Vakkâs, Peygamber efendimizin teveccühlerine daha az kavuşabildiği için, derecesi daha az olup, malının üçte birini vermek istediğini söyleyince, Resûlullah efendimiz "Üçte biri dahi çoktur" buyurdu.

Peygamberimiz (aleyhisselâm), herkese dayanabileceği gücü nisbetinde teveccüh eder, yüksek feyzlere kavuştururdu. Herkesin hâline uygun olan kadar emrederdi. İşte hakiki rehber de, talebelerinin hâlini bilir, o ölçüde teveccüh ederlerdi. Talebe de, hocasının teveccühü ölçüsünde feyz ve bereketlere kavuşurdu.

Resûlullah (aleyhisselâm) efendimizden sonra gelen rehber âlimler, talebelerini hep bu şekilde kemâle getirdiler. Böyle bir âlimin veya velinin nazarı her kime te'sîr etmişse, bu te'sîrin feyz ve bereketi, muhakkak Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) Eshâbına teveccühlerinden gelmektedir. Resûlullah efendimizin mübârek nazarları, hâlleri nisbetinde Eshâb-ı kirâmına te'sîr etmiştir. Bu te'sîr, onlardan sıra ile rehber olan büyük âlimlere ve talebelerine geçe geçe, kıyâmete kadar devam edecektir. (Güneşin karşısına bir ayna konursa, bu ayna karşısına ikinci bir ayna, bunun karşısına da üçüncü bir ayna, bunun karşısına dördüncü, böylece otuzuncu aynaya bakınca, güneş bu aynada görünür. Çünkü, her ayna bir birine güneşi göstermektedir. Bunun gibi, Eshâb-ı Kirâmın (aleyhimürrıdvân) hepsinin kalbi, Resûlullahın (aleyhisselâm) mübârek kalbinden saçılan nûrların te'sîri ile, ayna gibi cilalandı. Çünkü O'nu, çok, pekçok seviyorlardı. Her biri canını, O'nun bir işâreti ile feda ediyordu. Böylece bol bol aldıkları nûrları, kendilerine bağlanan genç kalblere yayıp, bunları temizlediler. Bu nûrlar, bu kalblerden de, bunlara bağlanan başka gençlerin kalbine geldi. Böylece, aynı nûrlar, evliyânın kalbinden saçılarak, her asırda, bu kalblere bağlanan kalbleri temizleyip ayna gibi yaptılar. Ya'nî kalb gözleri açıldı. Bu saadete kavuşan bahtiyarlara velî, evliyâ denildi. Çünkü hâller de, din bilgilerinin nakle dayandığı gibi, âlimlerden talebelere aktarıla aktarıla gelirdi.

Talebeye hocasının nazarı te'sîr eder, feyz ve bereketlere kavuşursa, kalb gözü açılır ve kalbi nûrlanır. Allahü teâlâ Zümer sûresi 22. "Allahın, İslâm nûru ile kalbine genişlik verdiği kimse, kalbi mühürlü nursuz gibi midir?..." meâlindeki âyet-i kerîmesinin tefsîrini Peygamber efendimizden

sordular. Buyurdu ki, “O, kalbe atılan bir nûrdur, onunla göğsü açılır, huzûra kavuşur.”

Tasavvuf yolundaki talebeler iki kısımdır: Bunlara mürid ve murâd denir. (Mürid, sâdık olan tâlib demektir. Allahü teâlânın sevgisi ile ve O’nun sevgisine kavuşmak arzusu ile yanmaktadır. Bilmediği, anlıyamadığı bir aşk ile şaşkın hâldedir. Uykusu kaçar, gözyaşları dinmez. Geçmişteki günâhlarından utanarak başını kaldıramaz. Her işinde Allahtan korkar, titrer. Allahü teâlânın sevgisine kavuşturacak işleri yapmak için çırpınır. Her işinde sabır ve affeder. Her geçimsizlikte.sıkıntıda, kusuru kendisinde görür. Her nefeste Allahını düşünür. Gafletle yaşamaz. Kimseyle münâkaşa etmez. Bir kalbi incitmekten korkar. Kalbleri Allahın evi bilir. Eshâb-ı Kirâmın hepsini “Radıyallahü teâlâ anhüm ecmaîn” iyi bilir. Hepsinin iyi olduğunu söyler. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), Eshâb-ı Kirâm arasında olan şeyleri konuşmamağı emir buyurduğu için bunları konuşmaz, yazmaz ve okumaz. Böylece, o büyüklere karşı edebsizlikte bulunmaktan kendini korur. O büyükleri sevmek, Allahın Resûlünü sevmenin nişanıdır, alâmetidir. Kendi bilgisi ile, kendi görüşü ile evliyâyı Kirâmı birbirinden aşağı ve yukarı diye ayırmaz. Birinin daha yüksek, daha üstün olduğu; ancak âyet-i kerîme ile, hadîs-i şerîf ile ve Sahâbe-i Kirâmın sözbirliği ile bildirmeleri ile anlaşılır. Muhabbet sarhoşluğu başkadır. Mürid, riyâzetler (nefsin isteklerini yapmamak), mücahedeler (nefsin istemediğini yapmak) çekerek, uğraşarak ilerler. Ya’nî taşıyıcı olmuşlardır. Murâd olanlar ise, uğraşmadan, yorulmadan Allahü teâlâya yakınlık derecelerine ulaştırılırlar. Nazlı nazlı okşayarak götürürler. Ya’nî taşınan olmuşlardır. Murâdlar, güler yüzlü olurlar. Sıkıntılı hâllerini göstermezler. Alçak gönüllüdürler. Görünüşte insanlarla beraberdir. Onlar gibi yer, içer, oturur ve diğer beşeri ihtiyâçlarını görürler. İç yüzlerini ise herkesten gizlerler. Kimse onların hâllerini anlıyamazlar. Ya’nî onlar, halk arasında Hak ile olurlar.

Talebe çok edebli olmalıdır. Nitekim hiçbir bî edeb, vâsılı ilallah olamaz, (ya’nî hiçbir edebsiz, Allahü teâlâya kavuşamaz) buyuruldu.

Talebe, sünnetlere yapışır, iyi ahlâkı şiar edinir ve edebli olursa, zâhiren ve bâtınen ilerler. Öyle ki, kalbine doğan nûrları seyretmeğe başlar, ma’nevî makamları, hâlleri görür. Böylece o, bâtında Rabbi ile ülfet ve Unsiyet hâlinde olup, fenâ fillâh makamına yükselir. Zâhirde de hizmet ve ibâdetlerle uğraşır.

(Tasavvuf, Allahü teâlânın düşmanı olan nefse yardım etmemeyi, O’nun isteklerini yapmamayı kalbe yerleştirmektir. Nitekim hadîsi kudsîde Allahü teâlâ buyuruyor ki:“Nefsine düşmanlık et! Çünkü nefsin benim düşmanımdır.” “Tasavvuf, kalbin tasfiyesi ve nefsin tezkiyesidir. Ya’nî, kalbin Allahü teâlânın sevgisinden başka, her sevgiden tasfiye edilmesi, nefsin de Allahü teâlânın her emrine uyar hâle getirilmesidir, İ’tikâdı düzeltmedikçe, İslâmiyetin emir ve yasaklarına uymadıkça, haramlardan sakınıp ibâdetleri yapmadıkça, kalbin tasfiyesi ve nefsin tezkiyesi mümkün değildir.

Ahmak olan nefsi ezip küçültmek, tasavvufun âdâbındandır. Kimin nefsi kendisine şerefli görünürse, dîni ona küçük görünür. Dünyalık isteklerden sıyrılmak, nefsin arzularını menetmek, rızkının helâl yoldan gelmesine gayret göstermek, bid’at sahipleriyle, dünyâya düşkün olanlarla arkadaş olmamak, mal toplamaktan, dünyâyı ma’mûr etmekten sakınmak, insanların doğru yola gelmesine ve güzel huylara sahip olmaya çalışmalıdır.”

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Târih-i Bağdâd cild-2, sh. 48

2) Tabakât-ül-müfessirîn cild-2, sh. 136

3) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-4, sh. 143

4) Mîzân-ül-i’tidâl cild-3, sh. 523

5) El-A’lâm cild-6, sh. 99

6) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 196

7) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 1046

8) El-Bidâye ven-nihâye cild-12, sh. 12

9) Câmi’u kerâmât-il-evliyâ cild-1 sh. 106

10) Tabakât-üs-Sûfiyye sh. 47

11) Tabakât-ül-müfessirîn (Süyûtî) sh. 31

12) Menâhic-ül-ârifîn

13) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 369, 674, 965, 1063